

Skickligt och tungt om det Bergmanska arvet

Daniel Bergman, välkänt kulturbarn, son till pianisten **Käbi Laretei** och regissören **Ingmar Bergman**, har skrivit en självbiografi, riktad till sin dotter. Titeln *Hjärtat* syftar på henne, i boken adresserad *du*, men också på den livshotande hjärtsjukdom som han bär på. En läckande hjärtklaff mellan förmak och kammare, svår att behandla. Inom loppet av en timme fick han dessutom veta att han också har en allvarlig form av progressiv multipel skleros (MS).

Dottern bor efter föräldrarnas skilsmässa och efter flera skrämmande och dramatiska episoder med Daniels akuta hjärtsituationer alltmer sällan hos honom. Hon är helt enkelt rädd att han ska dö framför hennes ögon och Daniel vill absolut inte tvinga till sig umgänge som hans far Ingmar gjorde på tider som passade hans kalender. För sonen innebar umgänget ångestladdade och stela middagar på Teatergrillen, där han i sin ensamhet kräktes av nervositet på restaurangens toalett.

En ensamhet han burit med sig genom livet och som grundlades tidigt då han aldrig fick uppleva riktig närhet till vare sig mor eller far. Barnsköterskan **Silja** anställdes för att omedelbart efter hans födsel ta hand om barnet, vilket hon också gjorde som om han varit hennes egen. *Pianisten far på turné, regissören regisserar och barnet anförtros åt en kompetent kraft*. I boken berättas att Ingmar Bergman efter föräldrarnas skilsmässa erbjöd barnsköterskan att få både pojken, en bostad i Djursholm samt ekonomiskt understöd så länge hon hade pojken. Hon tackade nej.

Daniel sörjer inte sina föräldrar på något sätt eftersom han aldrig tyckte om dem. Faderns grymma maktdemonstrationer som väckte såväl hans rädsla som ilska och trots. Modern som

enligt Daniel inte kunde älska något annat än sitt arbete, konsten och musiken. Samtidigt skildras hon också som både lugn och klok när den vuxne sonen, när han går i terapi, konfronterar henne och förklarar *att jag faktiskt hatar dig*. Hon svarar med uppriktig omsorg om sonen. *Hon säger redan då att hat kommer att åsamka dig sjukdom.*

Daniel Bergman får sin hjärtdiagnos bara veckor efter att modern Käbi Laretei gått bort. Själv spekulerar han i boken om det finns något samband mellan hjärtsjukdomen, *ärret i hjärtat*, och kärlekslösheten som han känt gentemot sina föräldrar.

I arbetet som regiassistent till en av Beckfilmerna kommer Daniel Bergman i kontakt med en av polisens egna mycket erfarna transportörer av avlidna. Han erbjuds att åka med och hämta upp avlidna och börjar sedan arbeta extra i likbilen mellan olika inspelningar och resor. Han redogör noggrant och sakligt för sina möten med dessa döda människor från alla samhällsskikt.

Det här innebär en vändpunkt i Daniel Bergmans liv. Han sliter sig till sist från sin utstakade bana som, enligt egen utsago, sämre filmare i faderns fotspår för att utbilda sig i ett yrke *där det inte finns några masker och inga tillgjorda repliker. Filmarbetet har varit en fånig lek. Sjukvård är på riktigt.* Daniel utbildar sig till ambulanssjuksköterska, ett yrke där människor lägger sitt liv i hans händer. Samtidigt som han aldrig har kunnat känna tillit själv. *Aldrig litat på någon enda människa.*

Daniel Bergmans livstråd är skör och hans liv är utmätt. Han har både MS och ett livshotande hjärtfel. Han är både vårdare och patient i ett. Det riktigt tragiska i boken är att han numera är alltför sjuk för att arbeta. Han kan inte längre tjänstgöra i en ambulans. I stället blir det till slut hans arbetskamrater som hämtar honom, med ambulanshelikopter, akut och livsfarligt hjärtsjuk där han bor på sin ö Storholmen med

den förskräckta dottern som åskådare. Han isolerar sig, blir förbittrad och avvisar dem som vill honom väl.

En annan kronisk sjukdom han bär på är den nedärvda Bergmanska grymheten. Den är verkligen både raffinerad och utstuderad. Ett tungt arv som löper genom generationerna. Det "Bergmanska arvet" framstår med all önskvärd tydlighet och är ytterligt sorgligt. Arvet består av maktfullkomlighet, vrede, svärta, kyla och empatilöshet. Det är kanske därför han själv oavbrutet gör kopplingen att hans kollegor inom vården är "riktiga" människor. Till skillnad från konstnärerna han är uppvuxen med som är "lekfigurer", människor man inte kan ta på allvar. Än mindre lita på.

Hjärtat handlar om att växa upp med världskända filmskaparen Ingmar Bergman och pianisten Käbi Laretei som föräldrar, två högt begåvade solitärer och egensinniga genier. Boken beskriver en känslomässigt otrygg barndom och ungdom, men även ett vuxenliv där framför allt fadern på olika sätt försöker styra och kontrollera hans liv. Det är historien om ett ensamt konstnärsbarn, som tidigt möter filmen och rycks med i dess magi, om kärleken till att göra film. Här beskrivs Daniel Bergmans egen karriär inom filmen som 14-årig biografmaskinist (efter att han hoppat av skolan) som passare, och regissör. Men som därefter utvecklar en stigande motvilja mot allt liv som omger filmen; ytligheten, stressen, falskspelet, jagandet efter att bli berömd och upphöjd. Läsaren får också följa hans senare arbete som livräddare och ambulanssjuksköterska parallellt med hans två egna mycket allvarliga diagnoser. Självbiografin är till slut en kärleksförklaring till dottern, den enda som egentligen verkar betyda något för honom.

Jag känner mig kluven inför den här berättelsen. Det är den före detta filmregissören som genom snabba och effektiva short cuts sammanfattar sitt liv till dags dato i en ständigt pågående självbiografi, ett lysande exempel på "a living autobiography". Det är många scener och människor som fladdrar förbi. Hans sätt att endast genom förnamn namnge en mängd

kändisar, skådespelare, regissörer och musiker, ändå mycket lätta att känna igen, är effektivt och noga uttänkt. Som läsare kastas jag på det här sättet mellan dåtid, nutid och en eventuell framtid. Det är rasande skickligt gjort och spännande att ta del av.

Men det är också en stundtals tung läsning. Daniel Bergman går väldigt hårt åt sin egen person. Han bråkar oavbrutet och gör sig osams med allt och alla. Han är både avig och tvär. En trubbig, osympatisk besserwisser med stort kontrollbehov som vill bestämma det mesta själv. Han framstår dessutom som både svekfull och notoriskt otrogen mot de kvinnor som han lever med. Han närmast koketterar med sin ensamhet, empatilöshet och sin oförmåga att känna tillit och knyta an till någon eller något.

Varför skriver han egentligen en bok om sina föräldrar, sin barndom och sin sjukdom? *Jag behöver tjäna pengar*, säger han själv i en intervju.

Text: Heléne Nellvik

Bokomslag – Ett hjärta i brand av Nils von Dardel

Hjärtat

Daniel Bergman

Polaris

Daniel Bergman f. 1962. Son till filmregissören Ingmar Bergman och konsertpianisten Käbi Laretei.

Uppvuxen i Djursholm. Vantrivdes i skolan, hoppade av och började arbeta som biografmaskinist som 14-åring.

Arbetat som passare med filmer som **Fanny och Alexander** (Bergman), **Offret** (Tarkovskij) och **Il Capitano** (Troell).

Regisserat flera kortfilmer och filmerna **Kajsa Kavat** (1989) och **Söndagsbarn** (1992). Gjorde dokumentären **Prioritet ett**

(2002) om ambulansarbete och bestämde sig därefter att byta bana och utbilda sig till ambulanssjuksköterska. **Hjärtat** är hans författardebut.